

TUSSEN AANHALINGS TEKENS

*citaten van
120 denkers
over mens
en maatschappij*

Oorspronkelijke uitgaven

Samengesteld uit Quote/Unquote serie

© 2019, Quarto Publishing plc

Philosophy in 100 quotes

Psychology in 100 quotes

Politics in 100 quotes

Feminism in 100 quotes

Economics in 100 quotes

Leadership in 100 quotes

Deze uitgave

Tussen aanhalingstekens – citaten van 120 denkers over mens en maatschappij

© 2020 Davidsfonds / Standaard Uitgeverij nv,

Franklin Rooseveltplaats 12, 2060 Antwerpen en Bill Price

Gemaakt onder licentie van Davidsfonds. 'Davidsfonds' is het geregistreerde merk van Davidsfonds vzw, Quinten Metsysplein 12, 3000 Leuven.

www.standaarduitgeverij.be

info@standaarduitgeverij.be

Vertegenwoordiging in Nederland:

New Book Collective, Amsterdam

www.newbookcollective.com

Eerste druk april 2020

Vertaling: Saskia Peeters/Vitataal

Redactie: Vitataal, Feerwerd

Omslagontwerp: Bart Luijten

Opmaak binnenwerk: Indruk Grafisch Ontwerp, Soest

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN 978 90 0226 904 2

D/2020/034/154

NUR 625

VOORWOORD

Tussen aanhalingstekens bundelt 120 citaten over zes zorgvuldig gekozen thema's.

- Filosofie
- Feminisme
- Psychologie
- Politiek
- Leiderschap
- Economie

In elk van deze hoofdstukken hebben wij twintig bekende en minder bekende wijsheden geselecteerd die ons iets meer vertellen over dat onderwerp. Elke spreuk gaat vergezeld van een korte tekst waarin we de inhoud ontleden. Ook vertellen we telkens iets over de spreker en de historische context waarin hij of zij leeft of leefde.

Per hoofdstuk zijn de citaten chronologisch gerangschikt. We starten vaak bij de oude Grieken en Romeinen om te eindigen bij het heden. Soms gaan de citaten staalhard in tegen onze huidige tijdsgeest, maar andere zijn zo relevant voor onze huidige maatschappij dat het bijna griezelig wordt.

Veel leesplezier.

FILOSOFIE

Filosofie is moeilijk te definiëren. Je zou kunnen zeggen dat filosofie het leven in een vraagstelling plaatst. Filosofen vragen zich af of hun visie de enige manier is om naar de wereld te kijken.

De westerse filosofie is twee millennia geleden ontsproten in Griekenland, maar ook in het Oosten zijn mensen al lang op zoek naar het antwoord op fundamentele vragen. Zowel het Oosten als het Westen wordt vertegenwoordigd in dit hoofdstuk.

Dit aanbod aan citaten geeft geen volledig overzicht van de filosofie, maar wil je prikkelen om zelf op zoek te gaan naar meer en om zelf stil te staan bij de wezenlijke dingen in het leven.

**EEN TOCHT
VAN DUIZEND MIJL
BEGINT MET
EEN EERSTE STAP.**

LAOZI

zesde eeuw v.Chr.

BRON: *Daodejing* (Het boek van de weg en de deugd)

GEZEGD IN: ca. zesde eeuw v.Chr.

Er is weinig bekend over Laozi, en wat bekend is heeft een bijna mythisch karakter. Het is zelfs mogelijk dat hij een samengestelde figuur is in wie de uitspraken van andere onbekende filosofen gebundeld zijn. Toch wordt hij vanouds gezien als de auteur van de *Daodejing* – *Het boek van de weg en de deugd* – waarin de ‘weg’ (*Dao*) de essentiële spirituele kern van het universum is. Dat is geen bevredigende definitie, maar dat ligt niet aan de vertaling; de *Dao* is in wezen niet uit te drukken. Het is de scheppende kracht achter alles dat bestaat, dus zou elke poging om het te benoemen of definiëren onvermijdelijk ontoereikend zijn en het ware karakter niet kunnen overbrengen.

Deze onuitsprekelijkheid geeft het taoïsme een mystiek karakter dat, samen met het boeddhisme, een interessant contrast biedt met de westerse intellectuele traditie die rond dezelfde tijd ontstond. Terwijl de oude Griekse filosofen intellectuele analyse en rationele speculatie nastreefden en zo de basis legden voor natuurfilosofie (wetenschap), volgden hun oosterse tegenhangers een andere weg, waarbij ze de nadruk legden op zelfbewustzijn, nederigheid en harmonie met de natuur. Zodoende wijkt de *Daodejing* af van de meeste boeken over ethiek in de traditionele westerse filosofie; het stoïcisme komt er misschien het dichtst bij in de buurt.

Dat blijkt uit dit citaat, dat niet verwijst naar een rationele route of stelregel die moet worden gevolgd, maar naar een houding: heb aandacht voor het hier en nu, en verlies in het nastreven van een grotere beloning de details niet uit het oog, want de *Dao* is aanwezig in alles. Op die manier krijgen schijnbaar onbeduidende dingen betekenis en gewicht. Als je afdwaalt, met je blik enkel op een verafgelegen doel gericht, kun je over je eigen voeten struikelen.

FEMINISME

Voor er zelfs maar sprake was van de term feminisme, kwam het idee van gelijke rechten voor mannen en vrouwen al terug in de literatuur, briefwisselingen en gesprekken. Dit hoofdstuk presenteert een kleine greep uit het aanbod van spreuken over feminisme.

We hebben vooral uitspraken teruggevonden van personen uit de blanke, rijkere klasse. Ongetwijfeld woedde de strijd om gelijke rechten ook bij arme vrouwen, gekleurde vrouwen of vrouwen uit de LGBTQ-gemeenschap, maar deze zijn helaas minder gedocumenteerd.

Laat je inspireren door de krasse uitspraken in dit hoofdstuk, maar besef dat de strijd om gelijkheid nog niet gestreden is en dat er nog veel stemmen niet gehoord zijn.

**VROUWEN HEBBEN,
NET ALS MANNEN,
VAN DE GODEN GEZOND
VERSTAND GEKREGEN.**

GAIUS MUSONIUS RUFUS

25-95 na Chr.

BRON: zoals opgetekend in *Bloemlezing* van Johannes Stobaeus

GEZEGD IN: eerste eeuw na Chr.

In het oude Rome waren vrouwen volgens de wet niet gelijk aan mannen. Een Romeinse vrouw kon in de eerste eeuw na Chr. geen openbare functie bekleden, stemmen of in het leger dienen, en ze kreeg in het gunstigste geval slechts een basisopleiding. Ze had veel meer rechten als het op privé zaken aankwam, zoals het beheren van haar eigen financiën, erven van onroerend goed en aanvragen van een scheiding. Maar onder de conservatieve keizer Augustus, die heerste van 27 v.Chr. tot 14 na Chr., bestonden er edicten die ertoe dienden het gedrag van vrouwen aan banden te leggen. Zo werd van een weduwe verwacht dat ze binnen twee jaar zou hertrouwen, en raakte een van overspel veroordeelde vrouw de helft van haar bezit kwijt.

Gaius Musonius Rufus was een stoïcijnse filosoof die geloofde dat mensen moesten leven voor deugdzaamheid in plaats van plezier. Hij beschouwde filosofie als iets wat mannen en vrouwen moesten bestuderen om een goed karakter te ontwikkelen; beide seksen waren in staat het te begrijpen. Anders dan velen van zijn tijdgenoten vond hij dat vrouwen hetzelfde onderwijs moesten krijgen als mannen, net zoals honden- en paardentrainers geen onderscheid maakten in het geslacht van hun vierbenige leerlingen. Hij stelde dat moed niet iets was wat alleen mannen nodig hadden en pleitte voor 'grondig kameraadschap en betrokkenheid bij elkaar' in het huwelijk. In tegenstelling tot de zeer verschillende rollen van mannen en vrouwen in de Romeinse samenleving geloofde Rufus dat, hoewel bepaalde lichamelijke activiteiten geschikt waren voor een specifieke sekse (werken in de buitenlucht voor mannen, garen spinnen voor vrouwen), 'al het mensenwerk een gemeenschappelijke verantwoordelijkheid is [...] en niet specifiek is voorbehouden aan de ene of de andere sekse'.

PSYCHOLOGIE

De menselijke psyche heeft altijd al tot de verbeelding gesproken. Dit merk je in de traktaten van de eerste westerse filosofen, maar wellicht ligt de oorsprong nog veel vroeger.

Door de jaren heen zijn er verschillende (vaak contrasterende) strekkingen in de psychologie ontstaan. Dit hoofdstuk bundelt enkele belangrijke spreuken uit deze strekkingen, die soms nogal controversieel zijn, maar vaak ook iets meegeven over de periode en plaats waarin ze zijn neergepend.

Dit hoofdstuk wil allerm minst een standpunt meegeven over deze psychologische strekkingen, maar wil je meenemen in de tumultueuze geschiedenis van deze boeiende wetenschap.

“
**DE REDE IS, EN ZOU
NIETS MEER MOETEN ZIJN,
DAN DE SLAAF VAN DE
GEVOELENS EN KAN NOOIT
EEN ANDERE FUNCTIE
HEBBEN DAN ZE TE DIENEN
EN GEHOORZAMEN.**
”

DAVID HUME**1711-1766****BRON:** *Traktaat over de menselijke natuur***GEZEGD IN:** 1739

De uit een voorname maar armlastige familie afkomstige David Hume was gedwongen de kost te verdienen, maar had alleen interesse in de wereld van het intellect. Zijn toewijding bracht hem op de rand van een zenuwinstorting, maar wij plukken er allemaal de vruchten van: op zijn 28e schreef hij *Traktaat over de menselijke natuur*, dat wordt gezien als een van de grootste filosofische werken. Hij maakte uitvoerig gebruik van de natuurwetenschap om onderzoek te doen naar de menselijke psyche, waarbij hij vooral keek naar motivatie en moraliteit. Moderne cognitiewetenschappers omschrijven het boek als hun fundament.

De uitspraak hiernaast illustreert Humes geloof – dat ingaat tegen de Griekse rationele traditie – dat onze levens, en de basis van onze moraliteit, hun oorsprong vinden in gevoelens. Als we aanvoelen dat iets goed is, duidt dat op een deugd, en slecht duidt op een ondeugd. Veel psychologen hebben deze opvatting verworpen; Lawrence Kohlberg steunt een theorie waarin rationaliteit de ‘morele kracht’ is die zich stapsgewijs ontwikkelt om tot meer intellectueel moreel gedrag te komen. Maar inmiddels verdedigt de psycholoog Jonathan Haidt het standpunt van Hume. Zijn research laat zien dat wanneer mensen over zaken moraliseren, ze de nadruk leggen op hun zorgen om de schadelijke gevolgen – je moet geen hond doden, want daarmee ontnem je de hond zijn leven. Maar als mensen moeten nadenken over scenario’s waarin geen kwaad wordt gedaan, zoals het opeten van een dood huisdier, komen hun ware gevoelens naar boven – het is verkeerd omdat het verkeerd aanvoelt. We hoeven dit misschien niet te prijzen, maar we moeten ons ervan bewust zijn. Onze ontwikkelde emoties hebben veel invloed op ons idee van hoe de wereld zou moeten zijn.